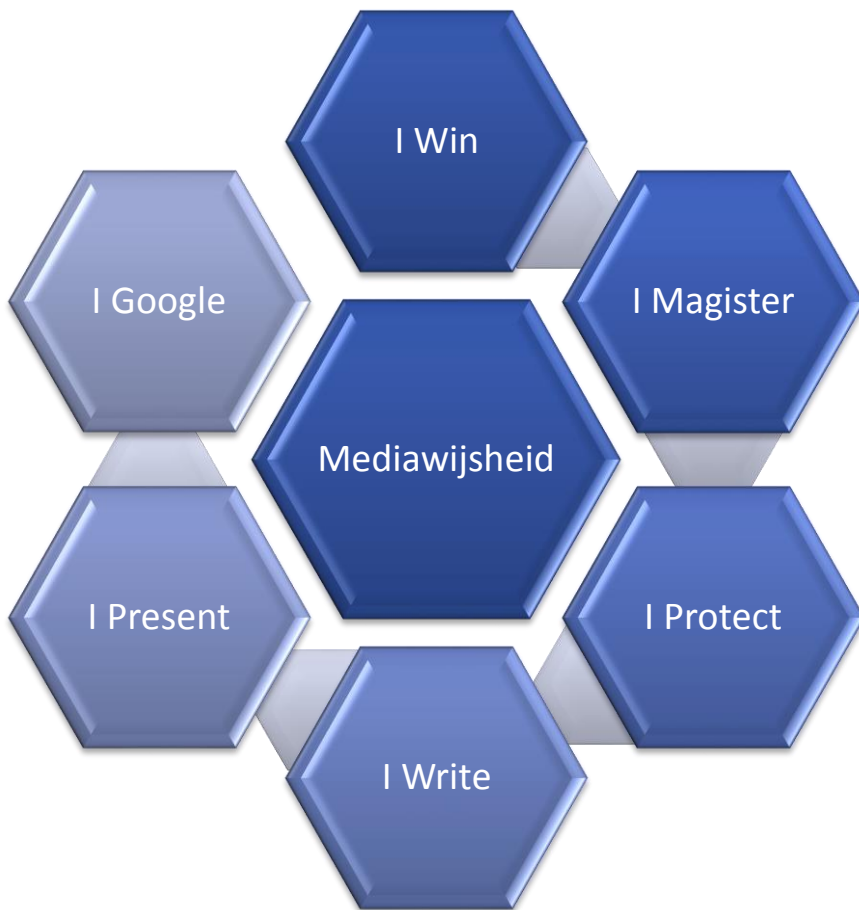

2012

SG Were Di mediawijs!

Francis Gotink

SG Were Di

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	2
1. MEDIAWIJSHEID	3
2. WAT IS MEDIAWIJSHEID?	4
2.1. ICT-VAARDIGHEDEN	4
2.2. INFORMATIEVAARDIGHEDEN.....	4
2.3. VEILIG MEDIAGEBRUIK.....	5
3. HOE BEREIK JE MEDIAWIJSHEID?	6
3.1. COMPETENTIES.....	6
4. SG WERE DI MEDIAWIJS	7
4.1. ICT-VAARDIGHEID	7
4.2. INFORMATIEVAARDIGHEID.....	7
4.3. VEILIG MEDIAGEBRUIK	8
CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	9
DOT-TEAM.....	9
VAARDIGHEID MEDIAWIJSHEID	9
INTRODUCTIE BRUGKLASLEERLINGEN.....	9
MEDIAWIJSHEID LESSEN	9
BIJLAGE 1 PROJECT X-HAREN	10
BIJLAGE 2 ZES-FASEN MODEL.....	11
BIJLAGE 3 MEDIAWIJSHEID OP SG WERE DI	14
BIJLAGE 4 WEDSTRIJD I PRESENT	15
LITERATUUR.....	16

INLEIDING

Wie had kunnen denken dat ‘mediawijsheid’ zo belangrijk zou worden sinds de Raad voor Cultuur deze term in 2005 introduceerde? Mediawijsheid wordt zelfs hét sleutelwoord genoemd voor hen die het onderwijs willen innoveren.

Welke kaders en definities zijn er met betrekking tot mediawijsheid? Wat is de rol van media in de maatschappij en in het leven van de jeugd? Is er behoefte aan mediaopvoeding door ouders en onderwijs, zo ja, wat en hoe? Welke nieuwe mediaontwikkelingen en –vaardigheden zijn er? Wat zijn de kansen en bedreigingen?

Dit document beschrijft de zoektocht naar beleid dat docenten en leerlingen ondersteunt met het doel de inbedding van mediawijsheid in het onderwijs.

“SG Were Di Mediawijs!”

1. MEDIAWIJSHEID

“De invloed van media en ict op de samenleving is enorm. Mediawijsheid is een onderdeel van je onderwijsvisie”.

Nu wordt onderkend dat het belangrijk is om ook de jongere generatie mediawijs te maken, worden scholen uitgedaagd hier explicieter aandacht aan te besteden. Hoe scholen dit willen invullen, wordt aan hen overgelaten. Veel scholen komen echter niet toe aan het ontwikkelen van een eigen visie op mediawijsheid op school. Het ontwikkelen van een leerlijn mediawijsheid staat nog in de kinderschoenen. Bovendien twijfelen de docenten aan hun eigen vaardigheden met betrekking tot mediawijsheid. Jongeren surfen steeds meer op Internet, vooral dankzij de sterke toename in het gebruik van social media. Het is nodig om jongeren te leren op een verantwoorde wijze om te gaan met media, bijvoorbeeld online pesten. En wat te denken van de zg. Project X-feesten (bijlage 1)? Deze feesten zijn, onder andere, het gevolg van onverantwoord gebruik van social media. Haren, Alkmaar en enkele andere feesten, haalden het nieuws maar komen vaker voor.

Voor wie is het van belang dat leerlingen mediawijs worden?

In het onderzoeksrapport “Mediawijsheid op school” (Westerink, 2011) worden vier partijen genoemd; overheid, private sector, opvoeders en het onderwijs. De eerste twee partijen, de overheid en de private sector, bieden hun producten en diensten vaak gedigitaliseerd aan. De invoering van DigiD voor overheidsdiensten en webwinkels en Internetbankieren, het volgen van een talencursus via het internet, informatiebronnen als Twitter, maar ook instructiefilmpjes die op YouTube te vinden zijn vragen mediawijsheid van de consumenten. Ouders/opvoeders hebben de taak om hun kinderen zodanig op te voeden dat zij uiteindelijk als zelfstandige burgers door het leven kunnen gaan. Die wereld is immers voor een heel groot deel gedigitaliseerd. In het onderwijs worden nieuwe media steeds vaker integraal ingezet in het leerproces. Leren is de core business van het onderwijs. Aan het onderwijs dus de taak leerlingen mediawijs te maken.

Volgens de Raad voor Cultuur (2005) gaat het bij mediawijsheid om drie belangrijke activiteiten (die dus betrekking hebben op alle burgers, dus niet alleen jongeren):

- Functioneren – in de hedendaagse maatschappij;
- Participeren – in het maatschappelijk proces;
- Produceren – mediawijsheid is nodig omdat de nieuwe media (Internet) uitnodigen tot het *produceren* (en publiceren) van content door niet-professionals.

Vaardigheden aanleren

Het onderwijs heeft echter niet alleen de taak om leerlingen en studenten ten behoeve van de overheid en private sector mediawijs te maken. Ook bij het invullen van de eindtermen, zoals die door de overheid zijn geformuleerd, zijn mediawijze vaardigheden nodig. Vanaf de basisschool tot de universiteit verwerken leerlingen en studenten kennis via nieuwe media, als consument, door het zoeken naar informatie. Als producent verwerken ze die informatie in de vorm van een presentatie. Om beide rollen te kunnen vervullen moeten er dus vaardigheden worden aangeleerd. Leerlingen zijn weliswaar van mening dat ze prima in staat zijn informatie te verwerken op een computer, de docenten van SG Were Di vinden dat leerlingen nog veel moeten leren om een goede presentatie of werkstuk te maken (Gotink, 2012). Het is dus de uitdaging voor docenten om de leerlingen van onbewust onbekwaam op weg te helpen naar bewust bekwaam.

2. WAT IS MEDIAWIJSHEID?

“Het geheel van kennis, vaardigheden en mentaliteit waarmee burgers zich bewust, kritisch en actief kunnen bewegen in een complexe, veranderlijke en fundamenteel gemedialiseerde wereld”.

Deze definitie van de Raad voor Cultuur (2005) is als kader gebruikt.

Mediawijsheid is onder te brengen in drie onderdelen (Berg, 2007):

- ICT-vaardigheden;
- Informatievaardigheden;
- Veilig mediagebruik.

2.1. ICT-VAARDIGHEDEN

Onder ict- vaardigheden verstaan we het gebruik van de computer inclusief de software en randapparatuur.

In de onderbouw dient expliciet aandacht besteed te worden aan de ict-vaardigheden van de leerlingen. Om je te kunnen uiten door middel van media heb je een aantal technische basisvaardigheden nodig. Veel van die vaardigheden moeten een plek in het onderwijs krijgen. Denk daarbij aan officevaardigheden (Word, Excel en PowerPoint) en het omgaan met de ELO, Magister, waar opdrachten, het digitale lesmateriaal en het lesdashboard¹ in wordt aangeboden. Dat is de basis. Andere vaardigheden zijn; het leren gebruiken van zoekmachines en het gebruik van computersimulaties om complexe verschijnselen te onderzoeken. Daarnaast moet aandacht worden besteed aan de beheersing van zogenaamde web 2.0 vaardigheden: de interactieve *social media*. Hierbij gaat het om toepassingen waarbij “mensen op een nieuwe manier online kunnen samenwerken en informatie kunnen delen”. Het gaat dus niet alleen om Twitter, Hyves of Facebook.

2.2. INFORMATIEVAARDIGHEDEN

Informatie moet je zoeken, selecteren, interpreteren en verwerken. Maar je moet ook beoordelen of de verkregen informatie juist is. Waar kun je informatie vandaan halen? Wat is een juiste zoekvraag? Is een Internetsite wel betrouwbaar?

‘Informatievaardig ben je als je hebt geleerd hoe je moet leren. Je weet hoe je moet leren omdat je weet hoe kennis is georganiseerd, hoe je informatie moet vinden en hoe je informatie zo kunt organiseren dat anderen ervan kunnen leren. Je bent voorbereid op een leven lang leren, omdat je te allen tijde de informatie kunt vinden die je nodig hebt voor je studie, werk of het nemen van beslissingen.’

Bovenstaande omschrijving van het informatievaardig zijn stamt uit 1989 (vernieuwd in 1998) en is afkomstig van de American Library Association (ALA). In het rapport “Door de bomen het bos, informatievaardigheden in het onderwijs” van de Open Universiteit wordt de volgende definitie gehanteerd.

“Informatievaardigheid is het vermogen om met informatie te werken, dus alles wat te maken heeft met het zoeken, vinden, beoordelen en gebruiken van informatie en de bijbehorende technologie.”
(Veen et al., 2005 p. 21)

Internet biedt toegang tot een grote hoeveelheid informatie en oefent bovendien een grote aantrekkingskracht uit op jongeren. Dergelijke eigenschappen maken het Internet een interessante aanvulling op de huidige leermiddelen. Het is daarmee echter nog niet per definitie geschikt voor dit doel. Begeleiding van het werken met Internet is dus gewenst. “Kinderen moeten met Internet leren omgaan, wil het een bijdrage aan de beoogde leerprocessen kunnen leveren” (Kuiper, Volman, & Terwel, 2004).

¹ Lesdashboard in Magister; In het lesdashboard kunnen leerlingen, docenten en ouders de agenda, opdrachten, studiewijzers, rooster, huiswerk, cijfers en klassenboekregistraties vinden c.q. invoeren.

2.3. VEILIG MEDIAGEBRUIK

Onder veilig mediagebruik verstaan we de kennis, houding en bewustzijn over verschillende sociale en maatschappelijke aspecten van ict-gebruik.

Veilig mediagebruik wordt soms ook wel netiquette genoemd. Netiquette of Internet-etiquette, zijn de omgangsvormen, gedragsregels en richtlijnen voor het gebruik van Internet.

- **Mediabewustzijn:** bewustwording van de grote rol die media in de maatschappij spelen, gericht op het versterken van de positie van consumenten/burgers ten opzichte van media-aanbieders en overheid. Ook het erkennen van de dubbele rol van burgers als mediaconsumenten en mediaproducten maken deel uit van dit thema.
- **Verantwoord gebruik en veiligheid:** gericht op veilig mediagebruik. Hieronder vallen zowel de meer technische (virussen, spam, firewall, updates en de installatie van programma's) als ook de sociale en ethische aspecten (digitaal pesten, omgaan met persoonlijke informatie).

In hun vrije tijd presenteren leerlingen zichzelf aan de wereld via profielsites als Facebook, Twitter en Hyves.nl. Ze geven allerlei informatie over zichzelf, variërend van gedetailleerde informatie over hun uiterlijk tot hun voorkeuren voor tv-programma's, vakantiebestemmingen en eten. Zo hebben ze zelf in de hand hoe ze over willen komen. Web 2.0 toepassingen draaien om interactie en delen. Maar voor je het weet deel je iets met de hele wereld. Wil je dat wel? Jezelf en elkaar presenteren via websites en de video-website YouTube wordt ook steeds populairder. Dan is het nodig dat de leerlingen beeldinformatie (afbeeldingen en films) kunnen 'lezen' op achterliggende bedoelingen. Het zelf maken van een filmpje, strip of collage kan technisch inzicht geven hoe gemakkelijk je beelden kunt manipuleren.

3. HOE BEREIK JE MEDIAWIJSHEID?

Mediawijsheid kan op school aangeboden worden door een apart vak te introduceren waarin alle aspecten van mediawijsheid behandeld worden. Als het curriculum het niet toelaat om een apart vak op te zetten kan mediawijsheid ook geïntegreerd worden aangeboden. In het voortgezet onderwijs is het een uitdaging om mediawijsheid in de vakken te integreren. Het voortgezet onderwijs kent veel vakken. Elk vak heeft zijn eigen specifieke eigenschappen en dus ook zijn eigen mediawijsheden. Bij elk vak kan er naar extra informatie worden gezocht. Elk vak heeft daar bronnen voor en kan van de student vragen de opgedane kennis in welke vorm dan ook te presenteren. Vroeger hadden leerlingen en studenten slechts een lerende rol. Tegenwoordig hebben zij zowel een zoekende, lerende als presenterende rol. Het zijn vooral de eerste en de laatste rol die leerlingen en studenten mediawijs maken.

3.1. COMPETENTIES

Mediawijsheid is het doel, mediaonderwijs is een middel om dat doel te bereiken. In mediaonderwijs staat het medium centraal, zijn media het doel van de lessen. Om ervoor te zorgen dat mediawijsheid goed wordt geïntegreerd, is het noodzakelijk na te denken over het ontwerpen van een leerlijn. Belangrijk hierbij is dat er een opbouw is in moeilijkheidsgraad van de leertaken (Brand-Gruwel & Walhout, 2010). De moeilijkheidsgraad wordt onder andere beïnvloed door de mate aan ondersteuning die aan de leerlingen wordt gegeven. Daarnaast spelen de benodigde informatie en de te kiezen werkvorm een rol. Mediawijsheid is dus het resultaat van een traject. Maar wanneer ben je mediawijs? Wanneer bezit je de competenties die je mediawijs maken? Competenties zijn een samenspel van kennis, vaardigheden en attitudes.

Kennis:

- Kennis om media-inhouden te kunnen interpreteren (het besef dat media-inhouden geconstrueerd zijn en het vermogen te achterhalen door welke belangen of waardesystemen deze worden gestuurd: 'wie is de afzender', 'wat zijn diens belangen')
- Inzicht hebben in het (historisch) kader (media plaatsen in tijd/ruimte)
- Vermogen om te kunnen reflecteren en conclusies te kunnen trekken.

Vaardigheden:

- Samenwerken, in de klas maar ook buiten de klas en zelfs buiten de school
- Vaardigheden in het hanteren van media
- Informatie vinden en betrouwbaarheid kunnen bepalen (bronnen zoeken en gebruiken)
- Het zelf produceren van media-inhouden (begrip van werking media en actieve participatie)

Attitude:

- Bewust zijn van verplichtingen en verantwoordelijkheden in mediagedrag (schenden van privacy, plagiaat/illegaal downloaden)
- Besef van effecten media (manipulatie, digitale sporen achterlaten)
- Bekend zijn met en toepassen van auteursrecht en gegevensbescherming (plagiaat/illegaal downloaden, privacy)

4. SG WEREDI MEDIAWIJS

Sg Were Di werkt met ingang van het schooljaar 2012-2013 volgens het LpL-concept. Alle leerlingen in de onderbouw zijn in het bezit van een laptop. Een groot gedeelte van het onderwijsproces verloopt digitaal. Dit aandeel zal in de toekomst nog toenemen. De noodzaak dat zowel docenten als leerlingen mediawijs worden is dus groot.

Het doel van mediaonderwijs is het bereiken van mediawijsheid, zowel bij de docenten als de leerlingen. Om dat doel te bereiken heeft het DOT een drietal initiatieven ontwikkeld die met ingang van schooljaar 2012-2014 ingezet worden.

- Alle brugklasleerlingen krijgen bij aanvang van het schooljaar instructie van de mentor over Magister, printen op school en het laptopprotocol (Instructie mentoren leerjaar 1).
- Alle brugklasleerlingen volgen een aantal mediawijsheidslessen verzorgd door leden van het DOT. Deze lessen zijn gebaseerd op drie deelgebieden: ICT-vaardigheid, Informatievaardigheid en het veilig mediagebruik. Dit onderdeel wordt hier beschreven.
- Voor de docenten wordt een ander traject ontwikkeld: Elke docent ICT-competent. Docenten krijgen in dit traject dezelfde informatie als de leerlingen. Dit wordt begeleid door het DOT en beschreven in het document elke docent ICT-Competent.

4.1. ICT-VAARDIGHEID

Leerlingen van brugklassen in het voortgezet onderwijs komen van verschillende basisscholen. Omdat niet alle leerlingen dezelfde kennis, vaardigheden en attitude hebben is het belangrijk bij aanvang van het nieuwe schooljaar aandacht te besteden aan een aantal basisvaardigheden.

Het gaat hier om basale vaardigheden, die nodig zijn om kennis te vergaren en door te geven in een complexe samenleving. Vroeger ging alfabetisering om leren lezen en schrijven, van links naar rechts en van boven naar beneden. Gevolgd door lessen 'begrijpend lezen'. Maar *digitale* geletterdheid gaat over het lezen van de tekens in de digitale wereld, en die zijn niet lineair: je moet kunnen werken met meer schermen tegelijk, omgaan met hyperlinks, menu's en invulschermen, effectief kunnen zoeken, informatie selecteren en beoordelen, iets opslaan en bewaren op de juiste plek, en navigeren zonder de weg kwijt te raken...

4.2. INFORMATIEVAARDIGHEID

De meeste mensen, vooral ook jonge mensen, hebben onvoldoende vaardigheid in 'begrijpend surfen'. Op school zouden ze dit moeten leren, hoe eerder hoe beter, en hoe lager de opleiding, hoe belangrijker het is (Pardoen, Pijpers, & Boeke, 2005).

Naar het oplossen van informatieproblemen is in de laatste decennia door verschillende wetenschappers onderzoek gedaan (Brand-Gruwel & Gerjets, 2008; Brand-Gruwel, Wopereis, & Vermetten, 2005; Duijkers, Gulikers-Dinjens, & Boshuizen, 2001; Eisenberg & Berkowitz, 1992).

Dit heeft geleid tot een scala aan modellen voor het oplossen van informatieproblemen. Hier wordt uitgegaan van het zes-fasen model. De stappen zijn ook terug te vinden in de zogeheten Big 6 (bijlage 2), een stappenplan dat speciaal voor het onderwijs is ontwikkeld (Eisenberg & Berkowitz, 1999).

Je bent informatievaardig wanneer je alle stappen adequaat kunt uitvoeren.

4.3. VEILIG MEDIAGEBRUIK

Onder veilig mediagebruik verstaan we de kennis, houding en bewustzijn over verschillende sociale en maatschappelijke aspecten van ict-gebruik.

De rol van de media neemt in de huidige maatschappij een grote en belangrijke rol in. Deze rol zal waarschijnlijk alleen nog maar groeien. Huidige generaties groeien met media op en zien het als een vanzelfsprekendheid. Internet heeft naast oneindig veel voordelen ook nadelen en gevaren, voor kinderen en volwassenen.

ACHTERLATEN DIGITALE SPOREN

Het gebruik van internet en zeker social media brengt met zich mee dat je digitale sporen achterlaat. Daar kun je weinig aan doen, maar je moet je er wel rekening mee houden. Werkgevers doen steeds vaker een online onderzoek om te kijken met wie ze van doen hebben. Dat is belangrijk om te weten. Zeker omdat eenmaal geplaatste opmerkingen en foto's heel moeilijk (tot niet meer) te verwijderen zijn. Een foto waar je op de bar staat te dansen, is misschien niet heel handig voor je carrière. Zo'n online vooronderzoek kan uiteraard ook goed uitpakken: misschien heb je interessante hobby's en interesses die in je voordeel spreken. Digitale sporen achterlaten hoeft dus niet negatief te zijn. Want wat zal een mogelijke werkgever denken over iemand, die helemaal geen digitale sporen heeft?

ONLINE IMAGO

Als je slim omgaat met de online publicatiemogelijkheden kun je zelfs je eigen gewenste identiteit opbouwen. Het rapport 'Image-building op het internet' biedt concrete aanbevelingen bij het presenteren van jezelf op internet (Linden & Wisman, 2010). Sociale netwerken zijn bij uitstek geschikt om een digitale identiteit en online reputatie vorm te geven. Ze bieden de gebruiker allerlei mogelijkheden om zijn of haar digitale ego te pimpen en uit te dragen.

INFORMATIE OVERLOAD

In de huidige maatschappij worden we overspoeld met informatie. De kans op informatie overload ofwel infobesitas ligt op de loer: zoveel informatie tot je nemen en verzenden, dat je het niet meer kunt verwerken. Hoe maak je onderscheid tussen dat wat echt belangrijk is en wat minder? Zeker voor jongeren is dat heel moeilijk. Het is leuker om je Twitter- en Facebookberichten te checken, dan het nieuws bij te houden. Infobesitas leidt tot concentratieproblemen, slapeloosheid en geprikkeldheid. Serieuze problemen waar ouders en school op bedacht moet zijn.

DIGITALE GEDRAGSCODES

Internet maakt het heel gemakkelijk om (anoniem) met elkaar te communiceren. Niet iedereen gedraagt zich daarbij even netjes. Digitale gedragscodes, ofwel nettiquette, zijn geen overbodige luxe en worden steeds vaker door scholen opgesteld. De nettiquette omvat dan de ongeschreven richtlijnen en gedragsregels voor het gebruik van internet. Denk aan: welke websites mag een leerling bekijken en welke niet? Zijn er richtlijnen over het bekijken of downloaden van racistisch of discriminerend materiaal? Is er een protocol over cyberpesten? Mag je als docent alles twitteren over je werk?

Bronnen: NOT, Surf.nl <http://www.leraar24.nl/dossier/3673>

CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Het werken in teams kan in dit geval werken als vliegwiel. Op SG Were Di heeft de afdeling havo/vwo een DOT, een Digitaal Ontwikkel Team.

DOT-TEAM

In dit team zitten docenten die ICT-vaardig zijn en dit willen (kunnen) uitdragen. Leden van de verschillende onderwijsteams kunnen terecht met vragen over softwareapplicaties zoals bijvoorbeeld de officepakketten, Magister en diverse web.2.0 applicaties. Maandelijks verzorgt het DOT-team workshops tijdens de teamvergaderingen. Dit gebeurt vraag gestuurd. Zo kunnen er workshops gegeven worden over het gebruik van Magister, het maken van studiewijzers, het gebruiken van projecten of het gebruik van het lesdashboard. Afhankelijk van de belangstelling kan aandacht besteed worden aan applicaties als Symbaloo, Prezi, Slideshare, Wintoets enzovoorts. Als de leden van het team de expertise niet zelf hebben zoeken zij mensen die dat wel hebben. Deze workshops verlopen via het *train-de-trainer* principe, de docenten helpen elkaar en geven elkaar tips. Tijdens de DOT-middagen kunnen docenten succesverhalen delen met elkaar. Welke applicaties hebben zij ingezet tijdens de lessen en welke werkvormen bleken geschikt in de praktijk, de zogenaamde best-practices. Meer informatie hierover is te vinden in het document "Elke docent ICT-competent".

Het is trouwens lang niet altijd zo dat alleen docenten kennis delen. Ook leerlingen kunnen tijdens deze bijeenkomsten laten zien aan de docenten op welke manier applicaties gebruikt (kunnen) worden.

VAARDIGHEID MEDIAWIJSHEID

De lessen mediawijsheid kunnen op SG Were Di geïntegreerd worden ondergebracht bij verschillende vakken. Hiervoor bestaan diverse mogelijkheden. Zo wordt in de onderbouw havo/vwo van SG Were Di op dit moment de vaardigheid informatie verwerken en ordenen aangeboden bij verschillende vakken. Een optie is dat deze vaardigheid wordt uitgebreid en dat een vaardigheid 'Mediawijsheid' geïntroduceerd wordt.

Bij het vak CKV kunnen leerlingen bijvoorbeeld zelf media gaan produceren. Tijdens de lessen levensbeschouwing kan er ruimte gezocht worden om het effect van media op de samenleving te bespreken. Het vak Nederlands kan aandacht besteden aan plagiaat en correcte bronvermelding. Daarnaast kan er tijdens het mentoruur gesproken worden over meer persoonlijke mediaonderwerpen, zoals online vriendschap, cyberpesten, privacy en/of seksualiteit.

INTRODUCTIE BRUGKLASLEERLINGEN

SG Were Di werkt volgens het LpL-concept. Dat betekent dat de leerlingen beschikken over een laptop. Om de brugklasleerlingen een vliegende start te geven zal bij aanvang van het schooljaar door mentoren een introductie verzorgd worden. Het DOT heeft hiervoor een werkdocument, een studiewijzer (Magister) en een PPT ontwikkeld. Tijdens deze introductie komen de volgende zaken aan de orde; het laptopprotocol, printen en inloggen op het schoolnetwerk en het eerste gebruik van Magister, digitaal lesmateriaal, agenda en lesdashboard.

MEDIAWIJSHEID LESSEN

Het DOT pleit voor een lessenserie Mediawijsheid die bij aanvang van het schooljaar aangeboden kan worden aan alle brugklasleerlingen (zie bijlage 3). Een dergelijke lessenserie beslaat de eerder genoemde drie gebieden; ict-vaardigheid, informatievaardigheid en veilig mediagebruik. Deze lessen mediawijsheid voor leerlingen zullen ook tijdens de DOT-bijeenkomsten met het personeel gedeeld worden. Indien van toepassing worden deze aangepast; We Google, We Win, We Magister etc.. Bovendien verdient het aanbeveling om Were Di-breed een aantal handleidingen te ontwikkelen zodat de eisen en beoordelingen voor alle vakken gelijk zijn. Handleidingen voor het maken van een werkstuk, affiche, PowerPoint presentatie, poster enz.

vrijdag 21 sep 2012

#Project X-Haren niet voor het eerst

Haren bereidt zich voor op feestjeTwitter/ @antiSoon_Henry²

Haren maakt zich op voor dé dag van #projectxHaren. Het is niet voor het eerst dat een onschuldig feestje compleet over de kop gaat als gevolg van sociale media.

Een vader uit de buurt van Utrecht maakte anderhalve week geleden iets soortgelijks mee, alleen op kleinere schaal. Het Sweet Sixteen-feestje van Sanne en Laura liep compleet uit de hand en er stonden honderden onuitgenodigde kinderen voor de deur. Hij schreef er een [blog](#) over: "Dit is een waarschuwing aan alle naïeve ouders en kinderen die denken dat ze een feestje wel in de hand kunnen houden".

Uit de hand

Het had een rustig Sweet Sixteen feestje moeten worden met een beetje alcohol, een dj en een aantal vrienden en vriendinnen. Maar dat liep anders schrijft hij op zijn blog: "Om half 10 werd het echt druk, om 10 uur kwamen de op "stand by" staande zeven voetbal vriendjes van Fabian hulp verlenen (aan de deur, de poort en de zijkant van het huis), om half 11 is de alcohol consumptie gestaakt, om 11 uur hebben we (en anderen) 112 gebeld, om half 12 heeft Dolf zijn muziek gestaakt en om kwart over 12 werd het laatste kotszieke meisje door haar vader meegenomen."

Het kwam allemaal door: social media: "Vanaf 10 september is gaan rondzingen op Twitter (en FB) dat er een fissa was op de Groenedijk. Dat hebben we gemist. En ze zijn gekomen, veel, honderden. Op brommertjes uit de stad, de lefgozertjes uit de wijk etc. De vriendjes van de uitgenodigde meisjes en hun neefjes en nichtjes. Met eigen alcohol (veel) en drugs. En de intentie om er een zootje van te maken. Hoe: gewoon komen, zuipen en er een hell-of-a-party van maken. "

² <http://nos.nl/op3/artikel/421183-projectx-haren-niet-voor-het-eerst.html>

De zes fasen vormen de basis van elk zoekproces (zie figuur 1). Elke fase is onderverdeeld in een aantal activiteiten of stappen, die uitgevoerd kunnen worden om het proces zo effectief en efficiënt mogelijk te laten verlopen. Deze zijn in het model in de blokjes achter de fasen beschreven. De pijlen en de blokjes met de R in het model geven aan dat het proces iteratief is en dat tijdens het reguleren (R) van het proces terug gegaan kan worden in de fasen. Reguleren geeft aan dat een persoon steeds nagaat in hoeverre hij de benodigde informatie heeft gevonden en in hoeverre het proces goed verloopt. Zo zal tijdens het proces regelmatig worden geswitcht tussen het zoeken en selecteren van informatie. Aan de hand van de beoordelingen van de gevonden sites zal hij besluiten opnieuw of verder te gaan zoeken naar informatie. Ook kan het voorkomen dat door gevonden informatie de zoektermen moeten worden aangepast of terug wordt gegaan naar de fase taakdefinitie en dat de vraag wordt aangescherpt (Brand-Gruwel & Walhout, 2010; Veen et al., 2005).

1 Definiëren

Leerlingen hebben tijd en ruimte nodig om zich een leertaak eigen maken. Ze stellen zich de volgende vragen: Wat is het probleem precies? Wat moet ik precies weten? Meestal nemen leerlingen weinig tijd om goed na te denken over wat bereikt moet worden. Docenten kunnen daarbij een belangrijke taak vervullen. Bij de omschrijving van de opdracht is aandacht voor de taakeisen, het oriënteren op het onderwerp, het activeren van de voorkennis (bijvoorbeeld met een mindmap) en het formuleren van de vragen.

Het is belangrijk om te weten aan welke eisen het op te leveren product moet voldoen. Belangrijke punten hierbij zijn: de doelgroep, de kenmerken van het product (folder, werkstuk enz.), de omvang en de gedetailleerdheid van de te zoeken informatie. Het formuleren van de hoofd- en deelvragen is een andere vaardigheid. De geformuleerde vragen zijn het uitgangspunt en bepalen het zoekproces. Bij het afbakenen stel je vast welke aspecten van het onderwerp wel en niet worden behandeld. Dit moet ervoor zorgen dat leerlingen niet verdwalen bij het zoeken naar informatie. Ook kunnen er uiteindelijk betere conclusies worden getrokken. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen moeite hebben met het formuleren van vragen. Ze formuleren vragen vaak te smal of te breed. Voorkennis is een belangrijke variabele als het gaat om het formuleren van vragen. Meer voorkennis maakt het formuleren van vragen makkelijker.

2 Zoeken

Wanneer de vraag enigszins helder is kunnen leerlingen nadenken over mogelijke informatiebronnen en de meest geschikte daarvan selecteren. Leerlingen moeten leren omgaan met zoekmachines. Door het juist formuleren en combineren van zoektermen, wordt de gewenste informatie gevonden. Hierbij is het verstandig om ook op zoek te gaan naar informatiebronnen bij instellingen, (elektronische) tijdschriften, gespecialiseerde bibliotheken, uitgevers, discussiefora en websites van experts. Het is belangrijk dat de leerling eerst de zoekstrategie bepaalt. De zoekresultaten moeten geëvalueerd worden om de relevantie en betrouwbaarheid te bepalen. Leerlingen hebben problemen bij het zoeken naar informatie op Internet. Het formuleren van zoektermen blijkt lastig. Wanneer op Internet naar informatie gezocht wordt, wordt ook informatie gelezen die niet relevant is. Deze informatie kan weer nieuwe vragen oproepen of leiden tot bijstellen van de oorspronkelijke vragen. Het duidelijk formuleren en goed combineren van zoektermen is daarom essentieel.

3 Selecteren en beoordelen

Vinden en verzamelen van informatie is niet echt meer een probleem, wel het selecteren van bruikbare informatie. Leerlingen moeten hiervoor kunnen lezen, figuren kunnen begrijpen, landkaarten kunnen duiden en tabellen interpreteren. In het gebruik van informatie komen zeer veel vaardigheden van leerlingen bijeen. De leerling 'selecteert', zoekt en beoordeelt de informatie om de vragen te kunnen beantwoorden. Leerlingen gebruiken steeds vaker het Internet als bron van informatie, bijvoorbeeld voor werkstukken. Maar vaak zijn ze slecht voorbereid om de informatie die ze tegenkomen te beoordelen. Ze gaan af op de eerste hit op Google, lezen artikelen slecht en kiezen liever voor een gemakkelijk knip- en plak artikel dan één waarvan de betrouwbaarheid goed kan worden vastgesteld.

Vaak worden alleen de titels bekeken en worden alleen de bovenste sites in de hitlijst geopend. Ze zien een zoekmachine als een magische machine die het goede antwoord op hun vraag zal geven. Ze verwachten ook vaak dat het goede antwoord op één site gevonden kan worden. Het is de taak van de docent om duidelijk aan te geven wat de criteria zijn waarop een site beoordeeld kan worden.

4 Verwerken

Achtereenvolgens vinden er drie activiteiten plaats: het bestuderen, beoordelen en bewaren van informatie. De leerling beoordeelt de gevonden informatie en vult deze aan met eigen kennis. De leerling kiest zelf een manier om zaken samen te voegen, zodat het een logisch en betekenisvol geheel vormt én antwoord geeft op de vragen. Hoe verwerk je de informatie in een opdracht?

Bij het verwerken van informatie, weten leerlingen vaak niet waar ze moeten beginnen. Ze doorzien de structuur van de site soms niet en raken daardoor verdwaald. Ook het koppelen van de gevonden informatie aan de vragen is vaak lastig. Als alle informatie gevonden en bestudeerd is kunnen de leerlingen die verwerken tot een eindproduct.

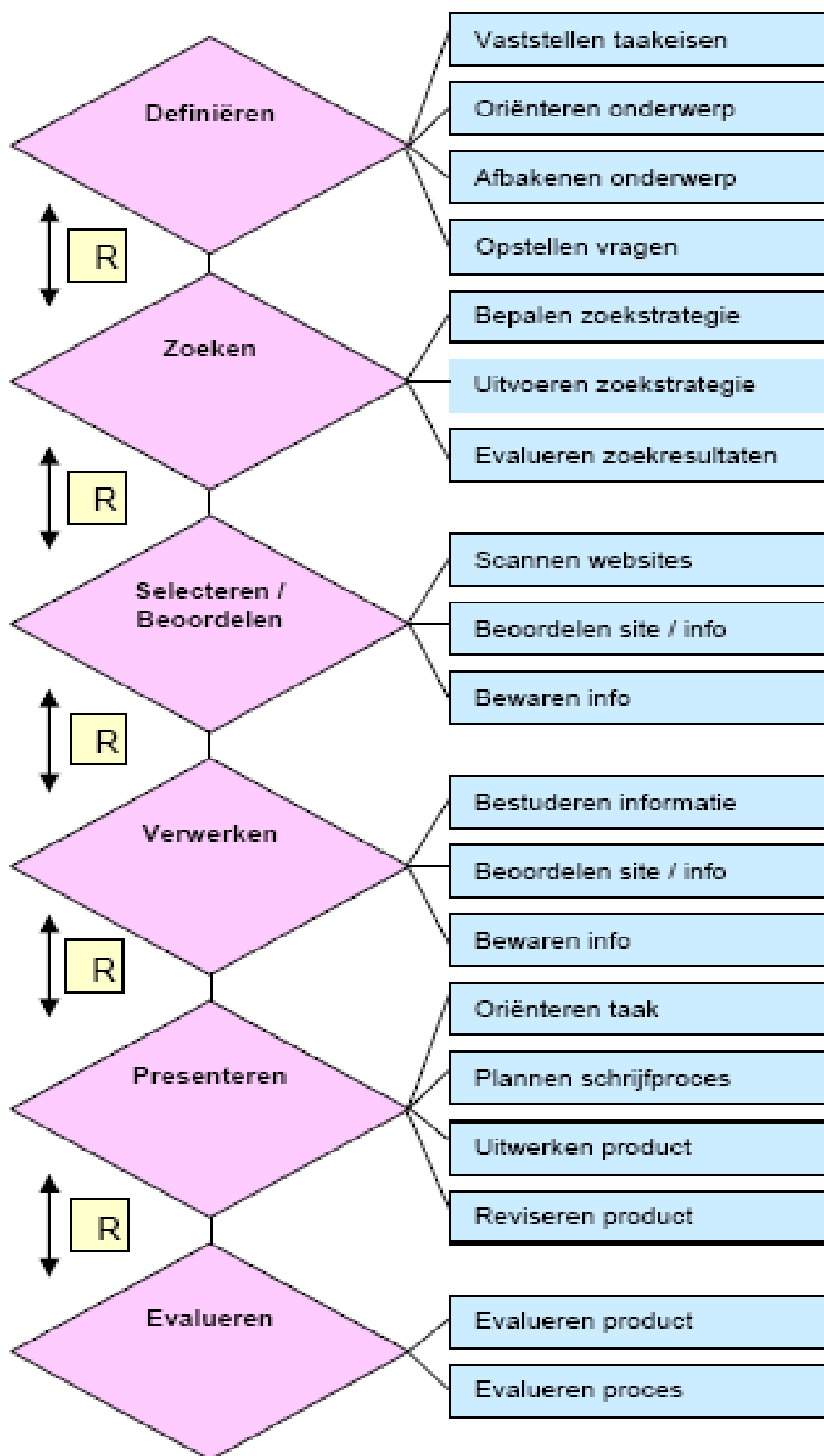
5 Presenteren

Het eindproduct kan allerlei vormen aannemen, afhankelijk van de eisen die aan de opdracht zijn gesteld. Voorbeelden van eindproducten zijn een presentatie, een rollenspel, een (demonstratie)film of een schrijfproduct. Aan al deze producten worden andere eisen gesteld.

Bijvoorbeeld; eerst vindt een oriëntatie op de taak plaats, vervolgens wordt het schrijfproduct gepland. Na de planning volgt de uitwerking van het product, of wordt het stuk geschreven en gereviseerd. Het schrijven van teksten is een complexe vaardigheid. Eén van de belangrijkste struikelblokken bij het schrijven van een tekst, is een goede opbouw en het juist neerzetten van de achterliggende gedachte. Schrijven is een proces dat vaak niet lineair verloopt. Het is daarom van belang dat er vooraf een opzet wordt gemaakt, zodat het doel inzichtelijk blijft. Veel leerlingen knippen en plakken stukken tekst van Internet. Hoogstwaarschijnlijk verwerken de leerlingen de informatie niet voldoende en construeren ze zelf geen kennis. Het levert vaak werkstukken op waarin de verhaallijn niet goed is onderbouwd en waarin verschillende stijlbreuken te zien zijn. Bijzonder aandachtspunt voor informatievaardigheden is het correct gebruik van bronnen. Hoe citeer je een artikel? Hoe maak je een literatuurverwijzing? Hoe verwerkt je de informatie in een opdracht? Het is belangrijk dat leerlingen leren citeren, paragraferen en een juiste bronvermelding toepassen.

6 Evalueren

Als uiteindelijk het product is opgeleverd, is het van belang nog even stil te staan bij zowel het product als het proces om dat product te maken. Dit achteraf stilstaan, zorgt ervoor dat verbeterpunten kunnen worden geformuleerd en ideeën over een betere aanpak kunnen worden afgewogen. Dit is een belangrijke stap in het proces, die bijdraagt aan verder leren, maar die door leerlingen nog al eens wordt overgeslagen. Hoeveel tijd ben ik met deze opdracht bezig geweest? Is het geworden wat werd gevraagd? Voldoet het aan de eisen? Om het product om een goede wijze te evalueren is het belangrijk dat er *evaluatiecriteria* zijn waaraan het product moet voldoen. Voor leerlingen is het belangrijk dat ze vooraf weten waarop ze worden beoordeeld, zodat ze zelf tijdens het proces daarop kunnen sturen. *Transparantie* van beoordelingscriteria is dus essentieel. Het goed doordenken van beoordelingscriteria is van groot belang omdat leerlingen geneigd zijn te werken volgens de criteria waarop ze worden beoordeeld. Als ze weten dat ze duidelijk de bronnen moeten vermelden en moeten verantwoorden waarom ze bepaalde bronnen gebruiken, omdat ze daarop worden beoordeeld, zullen ze hun gedrag erop aanpassen. Uit onderzoek blijkt dat transparantie in criteria leerlingen kan helpen hun leergedrag te sturen (Brand-Gruwel & Gerjets, 2008; Brand-Gruwel et al., 2005; Duijkers et al., 2001; Eisenberg & Berkowitz, 1992).

FIGUUR 1 ZESFASENMODEL VAN INFORMATIEVAARDIGHEDEN (Brand-Gruwel & Walhout, 2010, p. 12)

Voorgestelde lessenserie mediawijsheid voor brugklasleerlingen.

I MAGISTER

De kennismaking met het voortgezet onderwijs betekent vaak ook een eerste kennismaking met een ELO, een elektronische leeromgeving, in dit geval Magister. Bij aanvang van het schooljaar hebben mentoren een korte instructie gegeven over Magister. Tijdens de lessen mediawijsheid wordt hier wat dieper op ingegaan. Te denken valt aan het werken met het lesdashboard; rooster, agenda, huiswerk(planning) en opdrachten. Maar ook het werken met studiewijzers, cijfers, projecten en de berichtenmodule worden uitgelegd.

I WIN

Leerlingen leren omgaan met Windows 8, dat dit jaar voor het eerst wordt geïnstalleerd op de laptops. Aan de orde komen zaken als de organisatie van het Windows scherm, inloggen, vergrendelen en afsluiten, bestandsbeheer, de verkennen en het gebruik van sneltoetsen (hotkeys). Ook wordt aandacht besteed aan het werken in de Cloud. Leerlingen leren hoe voorkomen kan worden dat er bij het opstarten allerlei programma's gestart worden (bijv. Skype) die je niet nodig hebt.

I PROTECT

In deze les wordt aandacht besteed aan het downloaden, installeren en verwijderen van programma's. Leerlingen leren wat je mag installeren, hoe je iets moet installeren én waar je op moet letten bij het installeren. Ondanks netjes installeren én een goede virusscanner, kunnen er toch nog virussen, toolbars of vervelende programma's op je computer krijgen. Er worden enkele tools aangeboden waarmee deze verwijderd kunnen worden.

I WRITE

Hierbij gaat het om basisvaardigheden in het Office-pakket voor het maken van een verslag, werkstuk en/of presentatie. Bij de lessen I Write leren de leerlingen efficiënt omgaan met de tekstverwerker. Leerlingen ontvangen een uitgebreide handleiding voor het programma Writer van OpenOffice en een online interactieve workshop Writer en Word 2010.

I GOOGLE

Het doel is de leerlingen gericht te leren zoeken op internet en bewust met gevonden informatie om te gaan. Informatie zoeken is meer dan Googlen. Internet is een efficiënt en krachtig hulpmiddel. In fracties van seconden worden tienduizenden pagina's met tekst doorzocht. Gemak gaat echter gepaard met luiheid. De gevonden informatie moet met een kritische blik bekeken worden. Het vinden van informatie is niet meer het probleem, maar het selecteren van goede informatie des te meer. Het systematisch zoeken, selecteren en beoordelen van gevonden informatie is geen vanzelfsprekende internetvaardigheid. Dit onderdeel wordt afgesloten met een aantal webkrakers; zoektochten via internet die individueel of in groepen uitgevoerd kan worden.

I PRESENT

Deze les vormt het klapstuk van de lessenserie in de vorm van een wedstrijd. Leerlingen verwerken hetgeen ze geleerd hebben tijdens de mediawijsheidslessen in een presentatie. Deze presentatie wordt beoordeeld en de beste vijf presentaties (PPT, Prezi of een Poster met Glogster) ontvangen een prijs.

De winnaar van de wedstrijd 2013-2014, een prezi, is [HIER](#) te bekijken.

LITERATUUR

- Berg, M. v. d. (2007). Mediawijzer. Den Haag: Stichting Kennisnet.
- Brand-Gruwel, S., & Gerjets, P. (2008). Instructional support for enhancing students' information problem solving ability. *Computers in Human Behavior*, 24(3), 615-622.
- Brand-Gruwel, S., & Walhout, J. (2010). Informatievaardigheden voor leraren. Heerlen: Ruud de Moor Centrum en Celstec - Open Universiteit.
- Brand-Gruwel, S., Wopereis, I., & Vermetten, Y. (2005). Information problem solving by experts and novices: analysis of a complex cognitive skill. *Computers in Human Behavior*, 21(3), 487-508.
- Cultuur, R. v. (2005). Mediawijsheid: De ontwikkeling van nieuw burgerschap Den Haag: Raad voor Cultuur.
- Duijkers, H., Gulikers-Dinjens, M., & Boshuizen, H. (2001). Begeleiden van leerlingen bij het zoeken, selecteren en beoordelen van informatie.[Supporting students when searching, selecting and judging information] In: J. Ahlers, T. Hoogbergen, P. Leenheer, & J. de Vos. *Handboek Studiehuis Tweede Fase*, 1-34.
- Eisenberg, M. B., & Berkowitz, R. E. (1992). Information Problem-Solving: The Big Six Skills Approach. *School Library Media Activities Monthly*.
- Eisenberg, M. B., & Berkowitz, R. E. (1999). *The new improved Big6 workshop handbook*: Linworth Pub.
- Gotink, F. (2012). *@nyleren; Het DpL-concept*. Veldhoven.
- Kuiper, E., Volman, M., & Terwel, J. (2004). Internet als informatiebron in het onderwijs: Een verkenning van de literatuur. *Pedagogische Studiën*, 81(6), 423-443.
- Linden, T. v. d., & Wisman, T. (2010). Image building op het internet: houd greep op je digitale identiteit. Utrecht: Surfdirect.
- Pardoen, J., Pijpers, R., & Boeke, H. (2005). *Mijn kind online: hoe begeleid je je kind op Internet?* Amsterdam: SWP.
- Veen, M. v., Baas, K., Boekhorst, A., Karmiggelt, J., van der Veen, D., & Wopereis, I. (2005). Door de bomen het bos; Informatievaardigheden in het onderwijs. Heerlen: Open Universiteit Nederland.
- Westerink, L. (2011). *Mediawijsheid op school. Een onderzoek naar de implementatie van mediawijsheid in het voortgezet onderwijs*. Utrecht.

<http://www.inhetonderwijs.com/ddd/digitalisering/infobeoordelen/index.html>: webles informatie beoordelen